VITT. EMANUE

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
7 μ D
14

5 A 4 5

CAROLI SIGONII
Pro Eloquentia Orationes IIII.

AL DVS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, M D L V.

AMPLISSIMO VIRO, Dominico Mauroceno, Equiti, ac Senatori clariſsimo, patricio Veneto,

Carolus Sigonius S. P. D.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

NIHIL eſt, Dominice, uir ampliſsime, in quo tam elaborare omnes meo iudicio homines debeant, quàm in mutuis adiumentis, atque præſidijs, quæ cuiuſque uitæ neceſſaria ſint, comparandis. eſt enim eiuſmodi ſtudium cum fructu ipſo ad utilitatem uberrimum, tum uero populari etiam plauſu ad laudem, & commendationem nominis honeſtiſsimum. Hanc uero laudem quanquam auide omnes expetimus, non eadem tamen ratione omnes uenamur. alij enim ea, quæ cuique optima ſint, indagando, alij, alios ad id decus incitando, perſequimur. qui autem in utroque officij genere præſtiterunt, ij profecto omnium conſenſu maximam ſibi non ſolum gratiam, ſed gloriam quoque pepererunt. Id ego cum intelligerem, utranque rationem in hoc munere obeundo, quod ſingulari tuo potiſsimum beneficio in hac ciuitate ſuſtineo, quoad potui, iam ferè quadriennio ſum ſecutus. nam & publice docendo, ac quaſi uias quaſ-

*dam, quæ ad eloquentiam ferre poſſent quotidie oſten-
dendo, & præclaram hanc iuuentutem ad oratoria
ſtudia quotannis cohortando, dedi operam, ut quan-
tum in me eſſet, quamplurimis labore, officio, ac di-
ligentia mea prodeſſem. Itaque quas etiam orationes,
quaſi ſtimulos quoſdam ad eorum incitandos animos
adhibueram, cum multi à me ſæpe petijſſent, quan-
quam eas non admodum dignas, quæ uulgo legeren-
tur, iudicabam, non inuitus tamen edidi, ut ſi quem
ex ijs ſemel audiendis fructum fortè cepiſſent, multo
uberiorem ijſdem ſæpius legendis ferrent. Cur autem
eas in tuo nominè diuulgauerim, cauſæ duæ fuerunt.
una quod æquum eſſe ſtatui, ut quo auctore dictæ
eſſent, eodem etiam quaſi auſpice legerētur: altera, ut
qui liber cohortatione mea adoleſcentes Venetos ad
eloquentiæ ſtudium excitaret, idem exemplo tuo, cu-
ius nomen præſeferret, multo uehementius inflam-
maret Te enim præter cæteros hoc tempore intelli-
go ingenio, atque induſtria perfeciſſe, ut non ſolum
eloquentiæ, ſed omnis etiam uirtutis, & ſapientiæ
laude præſtares. Itaque non modo hæc potentiſſima
ciuitas, in qua natus es, ſed Roma quoque ipſa, ubi
paulo ante legationem honorificentiſſimam ſenatus no
mine obijſti, ita te, tuam doctrinam, integritatem, ac
prudentiam admirantur, ut quæ à ſecunda fortuna
optari ſolent ampliſſima, eadem omnia ab excellenti*

tua

tua uirtute, ac ſapientia, uel multo etiam grauiora atque uberiora expectent. Quamobrem legat quidem has Veneta iuuentus orationes maiore à me animi ſtudio dictas, quàm dicendi artificio ſcriptas, atque uerbis quidem meis, exemplo autem (ut dixi) tuo ad hæc præclara ſtudia, ex quibus honeſtiſsima quæq; emanat actio, accendatur. Tu uero me, qui tuo amplißimo nomini deditus iam diu, nihil aliud dies, noctesq; ago, quàm ut tibi in hoc munere ſatisfaciam, tuere, atque ſumma amplitudinis tuæ auctoritate defende. Vale. Venetijs. Non. Decemb.

M D L V.

CAROLI SIGONII PRO ELOQVENTIA

ORATIO PRIMA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CVM multa magna, atque præclara Auditores nobis à dijs immortalibus tributa, atque conceſſa ſunt, tum nihil uel ſapientiſsimorum hominum ſententia maius, atque præclarius; quàm, ut nos bene de unaquaque re ſentire, ac iudicare, & ornate quæ ſentiremus eloqui, atque exprimere dicendo poſſemus. quarum rerum tanta uis eſt ad animos ipſos hominum ad humanitatem informandos, ut cum multæ aliæ communes nobis cum cæteris animantibus impertitæ ſint, his tamen duabus duntaxat, feris, & immanibus belluis excellamus, cum in cæteris, ut corporis uelocitate, & robore multo illis humiliores, infirmioresque ſimus. tanta porrò illarum inter ſe ſocietas, atque cognatio eſt, ut diſiunctæ fortè, ſeparatæque ſi fuerint, uix quid ipſæ prodeſſe hominum uitæ poſsint, intelligatur. ſiquidem ne ab indiſertis quidem prudentibus magna admodum expectari præſidia, & adiumenta queunt, & ſtulti ſæpe loquaces ſumma incõmo-

da, ac detrimenta hominibus intulerunt. Ex quo intelligi poteſt, ad optimam, rectiſſimamque uitæ rationem inſtituendam utriuſque muneris coniunctionem eſſe maxime neceſſariam, eamq; qui ſit adeptus, maximum illum quiddam eſſe, atque ampliſſimum conſequutum. Sed quoniam factum eſt; ut ex his duabus eloquentiam homines uel nonnullorum, qui ea peruersè abuſi ſunt, odio, uel eorum, qui eiuſmodi gloria floruerunt, inuidia concitati, & damnarint omni tempore uehementius, & acrius etiam improbarint, uiſa res eſt haud prorſus à munere, & propoſito noſtro aliena, qui in hanc urbem ad antiquam Latini ſermonis conſuetudinem demonſtrandam acciti uenimus, ſi paucis eam hoc in loco, in quem nunc primum publica auctoritate conſcendimus, atque in hoc ampliſſimo huius diei, frequentiſſimoq; conſeſſu iniuſtè uituperari à multis oſtenderemus. hoc enim ſi dicendo conſequi poterimus, non dubitamus, quin ualere plurimum debeat ad honeſtiſſimas ueſtras mentes, id quod in primis optamus, ad eloquentiæ ſtudium accendendas. Quanquam autem diſſimulare non poſſum Aud. ſummo me cum pudore ad hanc orationem accedere, quòd & in ea ciuitate loquor, in qua una antiquæ dicendi facultatis, & copiæ ueſtigia certiſſima, atque grauiſſima reſident, & præſentibus uiris illis dico, qui in hac ipſa ciuitate ſummorum

orato-

oratorum obtinent principatum, me tamen audaciorem neſcio quo modo, quàm meus patiatur pudor, ad hanc diſputationem ſuſcipiendam rei de qua dicturus ſum, magnitudo reddit: quam quidem eſſe, ſi utilitas quæratur, opportuniſsimam, ſi animi oblectatio, iucundiſsimam, ſi dignitas ampliſsimam facile quiuis etiam intelligere poterit, qui antiquiſsimos oratoris ipſius gradus, ac quaſi proceſſus paulo mecum diligentius iam inde à primis eius incunabulis indagarit. Nam primum quidem (ne longius faciam) quid erat, unde procreati, & in lucem editi homines, atque illo admirabili, & diuino munere mentis, & cogitationis ornati, aut maiorem utilitatem ferre, aut uberiorem uoluptatem percipere poſſent, quàm ut ipſi colloqui inter ſe, & ſua ipſorum cogitata communicare, & ea, quæ ſuæ eſſent uitæ neceſſaria uiciſsim tum rogare, tum rogati ſuppeditare poſſent? aut cum genus humanum in terris diſſipatum libere uagaretur, atque ut nullius loci ambitu, ſic ne ullius quidem etiam legis, aut iuris timore coerceretur, ſed cæca ipſorum ſenſuum cupiditate omnia adminiſtraret, & gereret, quid ei uel opportunius, ſi tutæ, uel ſi iucundæ, ſuauius, uel magnificentius, ſi nobilioris uitæ genus expeteret, accidere potuit, quàm ut in unum locum congregatum, (quod incredibili quadam dicendi facultate perfectum eſt) iuris, le-

gum, urbium denique ſocietate deuinciretur, atque à fera, agreſtique uita adhunc humanum cultum, ciuilemque traduceretur? Declarant antiqui poetæ, qui diſertos quondam uiros, quòd homines ad unam incolendam urbem ex agris, tectisque ſylueſtribus maiore fortaſſe, quàm tum tempora ferebant illa, dicendi copia, & grauitate deduxerant, eoſdem cantu, fidibusq; lapides mouiſſe, feroces immanium beſtiarum impetus fregiſſe, ac perennium fluminum curſus retardaſſe finxerunt. At uero conſtitutis deſcriptisque ciuitatibus, quid aut ad utilitatem fructuoſius, aut ad dignitatem amplius, aut ad famam ſplendidius eſſe potuit, quàm in foro hominum fraudem ad perniciem, integritatem ad ſalutem copioſa oratione poſſe, atque ornata uocare, in ſenatu de Rep. deq; cæteris rebus ſuam cum dignitate ſententiam explicare, poſtremo in ocio unum inter cæteros in omni genere ſermonis, atque humanitatis excellere? Etenim, ſi uerum quærimus, quo tandem modo aut laudandi, aut gratulandi, aut moniendi, aut gratias agendi, aut omnino ullo humanitatis officio fungendi, quæ omnia quàm ſint grauia, quàm neceſſaria, quàm ſuauia, facile communis uitæ conſuetudo demonſtrat, facultatem nos ullam unquam fuiſſe conſequuturos putamus, niſi nobis data hæc uis, & ratio dicendi fuiſſet? Ex qua cum multiplices alij fructus

ſunt

ſunt cõnſequuti, tum hic proculdubio, & ampliſſimus eſt ſemper, & uberrimus habitus, quod eadem effecit, ut quæ ignoraremus diſcere, & ea, quæ ſciremus, alijs tradere poſſemus, atque poſteris etiam in perpetuum cognoſcenda relinquere. Nam quæ per deos immortales præclariſsimarum artium, & nobiliſsimarum diſciplinarum, quæ ſunt partim ad uitæ uſum, partim ad obleſtationem animi neceſſariæ, quæ philoſophiæ, qua nihil uel melius, uel admirabilius à Deo hominibus datum eſt; quæ illius ipſius miniſtræ, ac quaſi famulæ dialecticæ, quæ legum, quæ iuris, quæ denique Dei ipſius; quæ religionis, iuſtitiæ, pietatis cognitio, atque ſcientia nobis eſſet, niſi in omni genere homines extitiſſent, qui eximia inſtructi facultate dicendi, ea nobis unde diſceremus, tractata diuinitus prodidiſſent? Hiſtoria uero quàm eſt admirabilis, quàm iucunda, quàm fructuoſa? Hæc res geſtas, ueteremq; memoriam omnem continet. hæc bellicoſarum gentium, imperioſorum populorum, potentium regum, fortiſsimorum uirorum glorioſa, & illuſtria facta commemorat. hæc continentiæ, grauitatis, iuſtitiæ, fidei, fortitudinis, atque omnis deniq; uirtutis exempla quàm plurima, & quàm pulcherrima ante oculos ponit, quæ ipſi non modo magna cum uoluptate, & admiratione legentes intueamur, ſed maximo etiam noſtro cum fructu

imitemur . hæc eadem denique ſola mea ſententia indicat, non ſolum quantum cæteris animantibus, ſed quantum cæteris etiam hominibus homo præſtet, cum ea, quæ antequam natus ſit, acciderint, non aliter, atque ſi ipſe interfuiſſet, cognoſcere antiquitatis ſtudioſiſsimus quiſque poſſit . Sed hæc tamen omnia (quod nemini dubium eſt) iacuiſſent in tenebris, niſi ornatæ, & illuſtris cuiuſdam eloquentiæ lumen acceſsiſſet . Multa prætereo conſulto . ſunt enim quæ in hoc genere dici poſſunt innumerabilia, meque breuem hac in parte futurum paulo ante pollicitum eſſe memoria teneo . Illud ſatis ex ijs, quæ adhuc dicta ſunt, intelligi poteſt, nullam nobis tum rerum earum rationem, quibus uita melior facta eſt, tum etiam literarum, quibus aut corpus tuemur, aut animum recreamus affuturam fuiſſe, niſi una nobis tributa oratio hæc omnia miniſtraſſet . Ex quo efficitur, cum hæc eadem tam præſtantia, tam utilia, tam iucunda nobis incredibili deorum beneficio data ſint, non alio illos, à quibus improbantur, odio eſſe dignos, quàm eos ipſos, qui auguſtiſsima illorum templa (ſicut maximus eloquentiæ pater inquit Iſocrates) inexpiabili ſcelere, flagitioque polluerint . contra uero, qui naturalem hanc, quam omnes adepti ſunt ad dicendum commoditatem cura, atq; induſtria auxerint, atq; uniuerſam hanc demum eloquentiæ laudem, ſine

qua

qua ne ſapientia quidem ipſa, quod eſt alterum nobis à Deo traditum munus, expetenda uidebatur, ſummo perſecuti ſtudio fuerint, in primis extollendos eſſe, atque pleniſsimo ore laudandos. Quod ſi qui populi, aut ſi quæ gentes aliquando huiuſce tantæ laudis ſtudio præſtiterunt, ij mihi fuiſſe potisſimum uidentur, qui in libera, maximeque pacata, & tranquilla ciuitate uixerunt. ſiue quòd ipſi ut rerum geſtarum amplitudine, & libertatis maieſtate, ſic & orationis pulchritudine, & dicendi grauitate ſe cæteris antecellere oportere arbitrati ſint, ſiue quòd, ut ad bellum gerendum gladium, ſic ad remp. adminiſtrandam orationem afferendam eſſe ſtatuerint, ſiue denique, quòd apud liberos populos iis, qui ſe dicendi exercitationi dediderint, multo quàm apud cæteros ampliora, atque uberiora ſemper fuerint præmia conſtituta. qualia cum multis aliis præclaris quondam in ciuitatibus, tum Athenis potiſsimum, & Romæ fuiſſe accepimus. quibus in urbibus, quòd diſertiſsimo cuique ad gratiam, ad opes, ad honores ampliſsimus patuit ſemper aditus, plurimum quondam eloquentiam eſse dominatam uidemus. Id quod ex ſummis utriuſque ciuitatis oratoribus perſpici poteſt. qui quidem, cum nec eximius eos ullus generis ſplendor, nec ſummus diuitiarum fulgor, ſed diuina ſolum ipſa dicendi ratio commendaret, ad Remp.

cum acceſsiſſent, in ea diutius glorioſiſsimè floruerunt. Id autem ita eſse, quid maiori eſse argumento poteſt, quàm, quod cum eorum populorum libertate non ſolum omne illius rei ſtudium ſubito concidit, ſed priſtini etiam ſermonis præclaræ illæ rationes, & formulæ ita corruerunt; ut ne ueſtigia quidem ulla uideamus antiquæ conſuetudinis? ſiquidem non ut res, & animi ſenſa apud omnes homines eadem per omnia tempora permanent, ſic & uoces, & uerba eadem ab omnibus gentibus in omni ſæculo celebrantur. immo uerò ut Imperia, ſic communis loquendi forma, & conſuetudo ſuo quaſi confecta ſenio extabeſcit. atque ut ex corporibus placent potius, quæ honeſtæ florem ætatis præſeferunt, quàm quæ decrepitam quandam maturitatem adepta ſunt, ſic in quotidiana loquendi conſuetudine ea maximo apud homines in honore uerba ſunt, quæ poſtremo quoque loco ſucceſserunt. Quod cum ita ſit, ergo duplex nobis relinquitur hoc tempore, in quo noſtra excurrere induſtria, & & uirtus poſsit, honeſtiſsimus, atque in ſuo uterq; genere ampliſſimus eloquentiæ campus; unus, qui recentem, alter, qui antiquam loquendi rationem amplectitur. Quarum illam ad familiaria negocia, & omnino ad publicum, & forenſem uſum, aduocare, ex hac uerò rerum præſtantiſsimarum, & nobiliſsimarum artium cognitionem deriuare

ſoliti

ſoliti ſumus. Ac prior quidem illa pars eloquentiæ in hac ciuitate,quam unam in terris hoc tempore liberam eſſe uoluiſſe dij uidentur,tanto ſtudio colitur, ut ne Græci quidem, & Latini diuino ipſorum ſermone aut de rebus ſuis priuatis ſubtilius, aut de publicis magnificentius,aut de forenſibus copioſius diſſeruerint. neque iniuria. Nam quæ cæteris in urbibus hoc tempore penitus intercluſa eſt ad dicendi gloriam uia, ea latiſsimè in hac ciuitate unicuique homini patet. non enim hic roſtra deſiderantur, non curia, non ſenatus, non forum,non ſubſellia iudicum, in quibus eloquentium uirorum aut eluceſcat induſtria, aut ſperatis,propoſitiſque honoribus ſtudium accendatur. manent manent,&(ut uideo)in perpetuum manebunt diſertiſsimorum hominum ingeniis ſua in hac pacatiſsima ciuitate curricula. De altera uero ea omnium fere eruditorum uidetur eſſe conſenſio,ut quoniam tum Græci,tum Latini homines (harum enim duarum gentium laudata in primis ſemper oratio fuit)poetas nobis, & oratores non ignobiles reliquerunt; & præſtantiſsima ferè,ac optima cuiuſq; diſciplinæ præcepta quàm plurima,&quàm ornatiſsima prodiderunt,demus operam,ut uerborum,quibus diuina contexta ipſorum ſcripta ſunt,ratione percepta,tot excellentium poetarum, nobilium oratorum, præſtantiſſimarum artium cognitionem nobis, atque ſcien-

tiam uindicemus. aut ſi quid forte de noſtris rebus uel dicendum, uel ſcribendum hoc tempore ſit, id uerbis quidem noſtris explicemus, inſignibus autem illorum, quæ plurima ex ſplendidiſsimis eorum ſcriptis ſumi poſſunt, illuſtremus. aut denique ſi noſmetipſos ad ueterem illam fortè dicendi conſuetudinem transferamus, id uero nec indiſertè, nec impolitè agamus. Sed cum hoc tamen totum, quicquid illud ſit, quod nos in hoc genere ſuſceperimus, niſi cognitis eorum linguæ formulis expleri non poſsit, relinquitur profecto, ut primus nobis labor in ipſorum cognoſcenda lingua ſit conſumendus. Quam cum neque ex domeſtico, neque ex forenſi, (ut quondam) uſu, ſed ex tacita duntaxat multorum doctorum conſuetudine percipi poſſe pleræque Italiæ ciuitates animaduerterent, propterea ſumma ope contenderunt, ut apud ſe haberent, qui illorum ſcripta publicè explicarent. Verum in hoc genere toto Auditores neſcio quomodo maiorum ueſtrorum cõſilium, & factum in primis elucet. Hi enim non modo artium, & diſciplinarum, quæ nunc in precio ſunt omnium clariſsimum uniuerſo terrarum orbi domicilium in antiquiſsima imperij ſui Patauina urbe collocarunt, idque ipſum nobiliſſimis accitis ex omni terrarum parte magiſtris exornarunt, ſed etiam in hac urbe, quæ clariſsimi huius imperij ſedes eſt. ſemper eſſe uoluerunt, qui

obſcura,

obſcura, & nunqnam ſatis patefacta ueterum illorum ſcripta docendo illuſtraret, & præclaram hanc iuuentutem optimis literis publico munere erudiret. & rectè. ſtatuerunt enim (id quod aliter eſſe non poteſt) ciuilis initia, ac fundamenta prudentiæ optimarum doctrinarum cognitione, ac ſcientia contineri, nec quenquam unquam ſatis ſe moderate in libera ciuitate geſturum, niſi qui ab ineunte ætate liberalibus primum diſciplinis excultus, deinde ſe tractandæ & adminiſtrandæ Reip. tradidiſſet. Itaque ut in ipſa Rep. gubernanda, ſic in tota eius etiam ratione ſuſcipienda, admirabile eſt, quantum ipſi cum cæteros homines, tum maxime prudentiſsimos illos etiam ueteres Romanos ſapientia ſuperauerint. illi enim philoſophos, ac rhetores omnes Catone potiſsimũ, & Craſſo auctoribus edicto excedere aliquando ex urbe iuſſerunt, hi eoſdem in hanc urbem ſuffragijs ſuis etiam aduocandos eſſe duxerunt. illi nobiliſsimos artium magiſtros aliquando etiam contumelia affecerunt, hi eoſdem ſummis præmiis dignos eſſe perpetuò arbitrati ſunt. illi rectiſſimas artes ad optimam adminiſtrandæ Reip. rationem informandam nihil ualere, hi ad id potiſſimum maxime pertinere exiſtimarunt. Quo fit, ut hæc ciuitas, quemadmodum rerum geſtarum magnitudine, imperii diuturnitate, maritimi, & terreſtris apparatus magnificentia, ſic etiam ar-

tium optimarum ſtudiis, ac moderatiſsimorum hominum copia præſtantiſsimum quenquam populum antecedat. In hanc igitur urbem atque ad eiuſmodi munus obeundum publica adductus auctoritate uenio equidem hoc tempore Aud. ſed ſi uere dicendum eſt, maximo cum timore. Metum autem affert non tam ſuſcepti magnitudo muneris, cui me iam nonnulla exercitatione aliquantum aſſueſeci, ſed quod intelligo me in eum locum ſuccedere oportere, quo in loco cum alii quondam ſummi uiri, tum proxime Valla, Sabellicus, Egnatius magna cum ingenii, atque doctrinæ laude floruerunt. Præterea uero corona iſta ueſtrum, & frequentia incredibilis adeò me perturbat,& commouet, ut nunc demum intelligam quàm incaute, ne dicam ſtulte fecerim, qui acerrimo huius eruditiſsimæ ciuitatis iudicio in hoc genere aliquando ſatisfacere me poſſe crediderim. Sed tamen qui me frequens ueſter conſpectus terret, idem quodammodo etiam confirmat, & recreat. Sentio enim, atque ex ſingulis uniuſcuiuſque ueſtrum uultibus perſpicio humanitatem in hac ciuitate eſſe tantam, quantam in principe terrarum, eoque potentiſsimo populo eſſe conueniat. Itaq; ut amaui ante mea ſponte maxime pulcherrimam iſtam urbem ueſtram, imaginem unam in terris optime conſtitutæ ciuitatis ueriſsimam, ut ſenatus iſtius grauitatem, Imperii

perii maieſtatem; cœli clementiam, terræ halitum, maris afflatum, atq; omnino felicem iſtum, ac plane diuinum Venetiarum genium ſemper colui, ſic nunc multò uehementius ueſtro tanto incenſus erga me ſtudio diligo, atque colo. fateorque pulcherrimum mihi omnium, quos in uita uidi hunc diem illuxiſſe, quo tam egregiam ueſtram erga me uoluntatem, ac tam honorificum de me iudicium licuit experiri. cuius diei memoria dabo operam, ne aut obliuione aliqua deleatur, aut ullius diuturnitate temporis obſcuretur. Expoſui breuiter Aud. quæ ad eloquentiæ laudem, atque omnino ad huiuſce diei proludium mihi uiſa ſunt pertinere. lætorque attente, atque benigne me, ſicut optabam, atque ſperabam, ab omnibus eſſe auditum. Reliquum eſt, primum ut uobis omne meum ſtudium, officium, laborem, diligentiam, ac quantum denique ingenio, atque induſtria efficere in hoc munere poſsim, pollicear, ac deferam. Quod quidem cum mea ſponte, tum ueſtro etiam tanto de me iudicio incitatus uel Muſis propè ipſis, quarum auguſtiſsimo quaſi quodam in templo ſumus approbantibus, facio. deinde, ut uos orem, atque obſecrem, ut quod ad me audiendum hodierno die ſtudium attuliſtis, id in perpetuum conſeruetis. Quod ipſum cum multis aliis de cauſis uobis cenſeo eſſe faciendum, tum ne aut eorum, qui me aduoca-

runt, aut eius, qui accerſitus eſt animus ueſtra ulla tarditate debilitetur, aut ipſi maximam, & excellentiſsimam, humanitatis partem (ſicuti dicebam initio) reſpuere, aut denique ne pulcherrima abuti hac pace, atque optatiſsima uideamini, qua ſola hæc ciuitas reliquo ferè terrarum orbe perniciosiſsimo bello flagrante ſingulari iſtius ſapientiſsimi ſenatus conſilio, ſecunda hominum admurmuratione, & maxima, utinam in perpetuum, felicitate perfruitur. Venetiis habita. M D LII.

CARO,

CAROLI SIGONII PRO ELOQVENTIA

ORATIO SECVNDA.

ETSI poſt intermiſſa noſtra ſtudia Auditores nihil mihi longius unquam uiſum eſt eo die, quo iterum omnes in hunc locum conueniremus, ac intermiſſam eorum conſuetudinem longo interuallo repeteremus, tamen hodiernus dies, qui cum per ſe optatiſsimus, tum frequentiſsimo iſto conſpectu ueſtro omnium mihi iucundiſsimus eſſe merito debet; integram me, quam ante conceperam animo, percipere uoluptatem non patitur. renouat enim memoriam pernicioſiſsimæ cuiuſdam opinionis, quam omnino inueteraſſe, atque in animis omnium ferè hominum iam penitus inſediſſe intelligo. Nam cum alii aliis de cauſis ſe à ſtudiis optimarum artium, ac præſertim eloquentiæ recedere hoc tempore profitentur, tum hæc trita, & iam omnium ferè peruulgata ſermonibus afferri excuſatio ſolet, quod ſe diffidant ad ueterum illorum poſſe, quos imitati fuerint, laudem, & gloriam peruenire. Quæ oratio quanquam ſatis

eſt iſtius ciuitatis auctoritate, atque iudicio con-
futatá, quòd tanto ſtudio, ac tanta animorum
contentione ad omnium diſciplinarum genera
complectenda exarſit, ut eam omnino non anti-
quitatis ipſius ſolum gloriam æquaturam, uerum
longe, multumque ſuperaturam eſſe ſperandum
ſit, me tamen & mei muneris ratio, & mea quæ-
dam etiam erga uos præcipua caritas hortatur, ut
quò alacrius omnes ad priſtina ſtudia redeatis,
eiuſmodi ſententiam probem cum ut falſam tum
ut pernicioſam ab omnibus prorſus hominibus
eſſe repudiandam. Etenim ſi diligenter attende-
ritis Aud. nihil profecto inuenietis, quod tam
omnium hominum animos frangere, aut tam eo-
rum retardare conatus poſſit, quàm ſi in ijs arti-
bus, ad quas ſe contulerint, omnis ſit eis ſpes
principatus, ad quem unuſquiſq; natura ducitur,
intercluſa. quam certe ſpem omnino præcidunt
illi, qui in tantam antiquorum admirationem ad-
ducuntur, ac tantam illis in omni artium genere
laudem tribuendam eſſe cenſent, ut nullum in ijs
poſteris ad famam, atque ad gloriam relictum eſ-
ſe locum arbitrentur. Quorum quidem ut illud
ſemper ueriſsimum eſſe duxi; maximas res, ſum-
maſque artes & inuentas acutisſimè, & tractatas
ornatisſimè ad nos à ueteribus eſſe translatas, ſic
hoc nulla ratione probandum puto, non eorum
nos ueſtigiis inſiſtentes uel parem nobis laudem

poſſe

poſſe ex eodem illo antiquorum ſtudiorum curri-
culo uindicare. Nam omnino ſi cauſa ulla eſt
Aud. quæ tantos noſtros conatus ualeat impe-
dire, eam profecto uel ab ingeniorum noſtrorum
imbecillitate, uel certe ab rerum cognoſcenda-
rum multitudine proficiſci exiſtimandum eſt.
Quibus tamen ex rebus tantum abeſt, ut ulla no-
bis impedimenta posſint parari, ut omnino nulla
ineptior oratio ſit, quàm eorum, qui hac ratione
utantur. Nam ut de ingeniis primum dicam,
quorum hebetatam aciem eſſe ab ipſa quaſi defa-
tigata natura quidam queruntur, quid eſt tan-
dem cauſæ, cur natura hoc tempore tardiora,
quàm olim humana ferat ingenia, quæ in omni-
bus ſuis rebus obeundis admirabilem conſtan-
tiam, & incredibilem quandam æquabilitatem
immutabili prorſus æternitate tueri ſoleat? Equi-
dem cum nunc & cœlum pariter naturali ſe con-
uerſione contorqueat, & terra ſuis librata ponde-
ribus immota natura iaceat, cum ſol & aſtra cla-
riſsima nunc etiam terras (ut ante) luce collu-
ſtrent, cumque item cætera, quæ longe maxima
ſunt, fiant eodem modo à natura, quo ante, ſatis
intelligere non poſſum, cur homines aut ad inue-
niendum hebetiores, aut ad intelligendum tar-
diores natura hoc tempore, quàm antea procrea-
rit. præſertim uerò cum non eadem ſit ingenio-
rum ratio, atque agrorum, ſiquidem horum uir-

tus aut cœli temperie commutatur, aut temporis diuturnitate minuitur, eorum uires nulla prorſus ratione, niſi fortè ſocordia infringuntur. Teſtis ipſa Græcia eſſe poteſt, in qua ita quondam omnium bonarum artium ſtudia floruerunt, ut hæc una in terris gens omnis aliquando humanitatis, atque doctrinæ ſibi gloriam arrogarit. ita nunc demum, funeſto quodam illius quaſi prouinciæ fato iacent, ut eadem nulla antiquæ monumenta laudis, & ueteris inſignia dignitatis agnoſcat. quid ita? profecto non quia apud illos ingenium, ſed quia apud illos induſtria conſenuerit. ut enim fœcundisſimus ager niſi quotidiana exerceatur cultione ſylueſcit, ſic optima ingenia exareſcant, niſi perpetua exercitatione excolantur neceſſe eſt. Quod ſi eiſdem uiribus eorum, qui nunc ſunt, atque illorum, qui ante uixerunt, ingenia ſuſtinentur, iam nunc intelligere poſſumus, quantum nobis momentum ad gloriæ commendationem acceſſerit ex iis, quæ ſunt excellentisſimis ſuperiorum hominum ingeniis innumerabilium iam propè ſæculorum memoria comparata. quæ eam uim habent, ut non optimam modo confirmare, ſed deterrimam quoque planè excitare naturam poſsint. Neque enim ut aliarum rerum omnium, ſic ingeniorum quoque grauem ipſam obrepere ſenectutem exiſtimandum eſt, quippe quæ firmiſsimo ac propè immortali quodam quaſi

naturæ

naturæ robore ſepiantur. Nam ni ita eſſet, quis eſt, qui non intelligat aut primis, aut ſecundis ipſa confici ſæculis debuiſſe? Nunc uero cum ea alacritate prædita ſint, ut quo diutius uiuant, eo uehementius uigeant, &, quod de fama dixit poeta ſummus, progrediendo quaſi uires acquirāt, quid eſt, quod de eorum imbecillitate dubitandum magis hoc tempore ſit, quàm poſt Platonis, & Ariſtotelis, & eorum æqualium tempora dubitatum ſit? quorum tanta extitiſſe in omni diſciplinarum genere laus creditur, ut non priores ſolum omnes ſuperaſſe, ſed poſteris etiam omnibus ſpem aut melioris ſententiæ, aut ornatioris orationis uiſi ſint propè in perpetuum ademiſſe? Itaque ut ipſi plurimos, qui proxime ad eadem ſe ſtudia contulerant, incredibili ſua, qua abundarunt, laude haud retardare potuerunt; ſic ne hoc quidem tempore aut illorum, aut horum ingenij magnitudo permouere quenquam debet, quominus, ſi ita ferat animus, ea ſtudia perſequatur, in quibus illi maxima cum laude, & ſecunda omnium ſæculorum cum aſſenſione uerſati ſint. Neque enim, mihi credite, rerum ipſarum aut euoluta ſatis, aut prompta ueritas eſt, ſed obſcuro, & inexplicabili quodam quaſi inuolucro implicata, (& ut nobiles quidam philoſophi tradiderunt) in profundo ita demerſa, ut nec unius labore, neque unius ætate, ſed plurimorum hominum induſtria,

& multorum ſæculorum memoria uideatur eſſe explicanda, atq; ex tenebris quodammodo eruenda. Quam multa enim ſunt, quæ non dico Ariſtotelem, aut Platonem, aut qui ambos ætate prægreſſus eſt, Socratem, ſed eos quoque omnes, qui aut proximo, aut longo ſubſequuti ſunt interuallo etiam quærentes latuerunt, ultro autem ſeſe noſtris aut patribus, aut maioribus prodiderunt? Nam & cœleſtium orbium numerus, & ſtellarum errantium motus multo profecto certius ab his, quàm ab illis eſt & inueſtigatus, & traditus, & terræ ipſius remotiſsimæ, ac penitus abditæ partes, quas non ſolum non penetrauit antiquitas, ſed ne adiri quidem poſſe natura ipſa repugnante exiſtimauit, maximo ſunt & conſilio, & animi magnitudine peragratæ. Iam uerò & ad alieniſsimas, ac maxime longinquas nationes uel uſus; uel uictoriæ cauſa non modo comparata eſt nauigatio melior, ſed & res ipſa militaris, ac bellica nouo quodam, & ante inaudito exitiabili tormentorum genere reddita eſt inſtructior. Remp. uero, & populi libertatem, quam cum alij ante multi, tum maxime Romani ſummo conſilio, & tractaſſe, ac defendiſſe ſemper uidentur, nunc multo certe prudentius patres ueſtri & gerunt, & tuentur. Itaque ut illi bellicis fortaſſe artibus, ſic hi domeſticis, ut illi Imperij magnitudine, ſic hi diuturnitate iure gloriantur, ſiquidem inde uel cum hoſtibus, uel

inter

inter ciues perpetuo dimicatum eſt, hinc optatisſimæ pacis fructus domi, foriſque partæ quotidie percipiuntur. inde pauca quædam grauioris imperij luſtra, hinc iuſtioris dominatus infinita iam propè ſæcula numerantur. omitto ſitus urbis huius inauditam ante opportunitatem, quæ tanta eſſe creditur, ut hæc una in terris ciuitas ad imperium, ad decus, ad æternitatem propemodum condita uideatur; præterea admirabilem tot magiſtratuum rationem, incredibilem in iudiciis æquitatem, maximam omnium rerum inter ciues ipſos æquabilitatem, cæterasq; omnes huius præſtantiſsimæ Reip. partes non ſolum inter ſe, ſed etiam cum optimo, ac perfectiſsimo ciuitatis genere pulcherrimè congruentes. Cuius ſpeciem ueteres illi optimi uiri, atque omnium ſine dubio prudentiſsimi animo finxerunt potius, quam aut uiderunt unquam, aut audiuerunt, aut omnino futuram ullam aliquando in tam corruptis hominum moribus ſperare ulla ratione potuerunt. Quibus ex rebus ſatis intelligi poteſt, non ſolum eandem nobis, quæ ueteribus aciem ingeniorum manere, ſed ſi exercitatione acuantur, multo ea & meliora,& præſtantiora futura eſſe. Nam,quòd rerum, ſcriptorumque, quibus in dies magis obruantur multitudine perterreri ſe quidam dicunt, id eſt eiuſmodi, ut nimia potius eorum penuria deploranda, quàm non neceſſaria copia exagi-

tanda ſit. Etenim quare alia dii immortales in tantas his temporibus optimarum artium delapſi ſumus anguſtias, quàm quòd ad eas cognoſcendas propè innumerabilibus ſumus præſidiis, quibus ſuperiora abundarunt ſæcula, deſtituti? ubi enim philoſophi ſunt illi, qui & ante, & poſt Platonis tempora cum naturæ, tum morum rationem diligentiſsimè inueſtigarunt? quorum tam magnus extitiſse numerus traditur, ut quemadmodum milites in cohortes, ſic illi in diuerſarum ſectarum quaſi quaſdam acies clauderentur? ubi tot oratores, tot poetæ, tot iuris, legumque conſulti? ubi tot rerum geſtarum, atque annalium, & hiſtoriarum ſcriptores ornatiſsimi, qui clariſſimorum regum, & potentiſsimorum populorum facta Græcis, & Latinis literis conſignarunt? ubi denique reliquarum artium auctores propè infiniti? O C. Plini, maiorem appello, tu qui nobis monumentum illud unum induſtriæ tuæ pro tot illis antiquorum millibus tradidiſti, doce quanta tu patreſq; tui ueterum teſtimoniorum copia abundaueris, quanta nos, æqualeſque noſtri eorundem inopia urgeamur. idemque hunc illis errorem eripe, qui nimis magna ſe eorum ubertate diffluere arbitrantur, non intelligentes, quam fœde omnia, aut inimicæ uetuſtatis iniuria labefecerit, aut imperitorum ſæculorum incuria deformarit. Quæ cum ita ſint, ſanè efficitur, ut

quem-

quemadmodum nonnullarum recentium rerum, quæ ſcientia comprehendendæ ſunt, paruo neſcio quo labore torquemur, ſic contra plurimarum ueterum, quarum obſoletam iam nimia antiquitate cognitionem propè in perpetuum deplorauimus, grauiſsima cura leuati ſimus, ita ut quæ antiquiſsimis hominibus olim propè noua uidebantur, ea nobis pro uetuſtisſimis hoc tempore habeantur. Nam quòd duabus linguis, iiſque alienis intolerabili propè cum labore percipiendis commoueri ſe alii dicunt, ſtultiſsimum illud dare documentum uidentur, ut qui nobis poſt tot acceptas à barbaris clades, incredibili deorum benignitate amiſſarum quaſi quidam theſauri artium commonſtrati ſint, eos aut negligamus, aut, quo nihil eſſe fœdius poteſt, ab alienis hominibus occupari, ac poſsideri, æquo animo patiamur. quaſi uero hoc & nouum, & nunquam antea factitatum ſit, ut quæ domi noſtræ non haberemus, ea, ſi uſus ferret, aliunde ſumeremus: niſi forte Græcos ipſos, aut Indorum, aut Aegyptiorum, aut Phœnicum præclara quondam decreta approbaſſe, uoces autem, quibus ea tradebantur odiſſe, aut ſibi notas eſſe noluiſſe arbitramur. cum præſertim etiam conſtet alienis linguis adeo ueteres ſtuduiſſe, ut non ſolum bellicoſiſsimus, & potentiſsimus rex Ponti Mithridates duorum & xx populorum, quibus iura dabat, lin-

guas perdidicerit, ſed Romani etiam aliquot hoſtilem ipſam Pœnorum linguam quòd ea neſcio quid ſcriptum forte non inſulſe erat, haud prorſus ſibi eſſe contemnendam putarint. Quæ ſi uobis probantur Aud. aſſentimini, & præclara diſciplinarum genera ueterum linguarum deſperatione deſerite, ſin autem uere optimarum artium ſtudiis nihil eſſe præſtantius ducitis; quid eſt cur alienarum cognitionem linguarum, quas nulla unquam repudiauit antiquitas, omnis ſemper eſt amplexa humanitas, detrectetis? aut cur uel Græcorum magis hoc tempore, quàm illi quondam Aegyptiorum, uel Latinorum potius, quàm illi Græcorum uoces honeſtiſsimas negligatis? ita ne uero? M. Cato homo Romanus Græcas literas, quas ante perpetuo faſtidierat ultima iam ſenectute auidiſsime deuorauit, uos patrum ueſtrorum tanta auctoritate commoti eas ætate florentiſsima reſpuetis? multi Græci, non pauci Barbari Romanarnm quondam literarum cauſa maria etiam tranſmiſerunt, uos germana Romanorum progenies Romana ipſa monumenta domi ueſtræ reiicietis? omnes ciuitates, omnes populi, omnes denique omnium terrarum gentes modo aliqua ſint humanitate imbutæ nõ modo ſcholas, ſed etiam fora, templa, cœtus, congreſſus Græcis aut Latinis circumſonare uocibus honeſtiſsimum, atque grauiſsimum eſſe cenſent, uos in ea ciui-

ciuitate nati, quæ ampliſsimum omnis ſemper humanitatis, atque doctrinæ domicilium fuit, aures ueſtras ad eas audiendas ullo aut labore, aut deſperatione claudetis? ò fallaces & inanes ueſtrum cogitationes, qui hanc urbem in eam ſpem condidiſtis, ut Romanam Remp. quæ tum funditus erat euerſa, ſi non amplitudine imperii, at certe liberalium artium ſtudiis, quæ tum toto terrarum orbe pulſæ iacebant, ſuperaret. ſiccine hanc iuuentutem poſt tot ſæcula propagaſtis, quæ ingeniis prædita ſingularibus, artes eas, quas ab omnibus iam populis tecto exulantes exceptas, maiores ſui etiam ciuitate donaſſent, ſpretas excedere ciuitate ingeniorum diffidentia ſineret? ſiquidem aut rectiſsimam quanque artem tollatis Aud. oportet, aut linguas, quibus illæ proditæ ſunt, conſeruetis. Quod ſi ſine ijs nec ſatis communis uita conſtare, nec moderatio in ciuitate manere, nec omnino ulla haberi ratio humanitatis poteſt, profecto & hæc, quæ tantorum bonorum ampliſsima quaſi quædam ſeminaria ſunt, diligentiſsimè defendenda ſunt. Nam ſi ea loca, in quibus aut aurum, aut æs, aut argentum effodiuntur, quibus humana libido turpiſsime plerunque abutitur, tanta diligentia obuallantur, quanto nobis ſtudioſius ſecreta nobiliſsimarum artium quaſi latibula retinenda ſunt, quibus ampliſsimis præmiis accendimur ad memoriam gloriæ ſem-

piternam? Neque enim audiendi ſunt illi, qui exi-guis nimium ſe præmiis ad tantos labores prædi-cant inuitari. ſunt enim iis, qui in libera ciuitate uixerint; ampla, qui liberam ciuitatem admini-ſtrauerint, ampliſsima propoſita præmia; quæ partim maximorum in honorum adeptione, par-tim in egregia & præſentium, & futurorum ho-minum opinione, partim moderata fortunarum in amplificatione, qui quanquam leuiſsimus fru-ctus eſt, uulgari tamen æſtimatione longe om-nium grauiſsimus habetur, ſita eſſe ducuntur. Quamobrem cum & res, quæ cognoſcendæ ſunt, paucæ, & uires ingeniorum ualidiſsimæ; & præ-mia ad excitandos animos ſint ampliſsima, nolite diffidere Aud. ueterum etiam laudem eorum, quos tantopere admiramur, quancunque ad ar-tem animum adiunxeritis, aut facilè æquaturos, aut quæ finitima gloria eſt, ad eam proxime ac-ceſſuros. Quod ipſum etſi futurum nullo un-quam tempore deſperaui, tamen auget nunc multo etiam magis ſpem meam perſpecta mihi uirtus, & induſtria ueſtra. Me certe cum mea perpetua erga iſtum ordinem ſingularis uoluntas, tum hodiernus iſte ueſter in hunc locum, quaſi ad priſtinam eloquentiæ poſſeſsionem recuperan-dam incredibilis concurſus ita ad hanc cauſam inflammat, ut me dies, noctesque nihil aliud, quam de ueſtris commodis cogitaturum eſſe

profi-

profiteat. Et quæ enim cauſa eſt, cur non per perpetuo pro iſtius utilitate conſeſſus laborem? cum & ipſe ab hoc fonte ad nonnullam hominum famam profluxerim, & meus quotidianus hic labor ad aliquam hominum exiſtimationem iſtorum commendatione ſubſelliorum paulo latius dimanauerit? Quamobrem uigilabo quidem mea ſponte (ut dixi) pro uobis libenter, at multo certe etiam libentius, quod intelligo me à uobis ita audiri, ut maxima pars ueſtræ in audiendo laudis ad aliquam mei etiam nominis celebritatem attineat. ut quantum in uos utilitatis ex meo labore, tantum in me laudis ex attentione ueſtra redundet. Venetiis habita M D LIII.

CAROLI SIGONII PRO ELOQVENTIA

ORATIO TERTIA.

SI quantum animi in quibuſdam hominibus eſt hoc tempore Auditores ad præclara iuuentutis ingenia retardanda, atque omnino ad honeſtiſſima linguarum ſtudia reprobanda, tantum in me ingenij ad eadem incitanda, atque ornanda reperiretur: profecto & ipſe iampridem ſatis ueſtras mentes ad ampliſsima literarum præmia inflammaſſem, & hæc ſtudia ab indigna illorum criminatione me non incommode hodierno die eſſe defenſurum ſperarem. Etenim cum duo ſint hominum genera, à quibus potiſsimum clariſsimus iſte ueſter ad laudem curſus impediatur, unum, qui uniuerſo literarum generi, alterum, qui rectiſsimæ huic linguarum rationi præcipue ſe inimicos eſſe præ ſe ferant, cumque priore anno uehementius eorum opinionem increbuiſſe animaduerterem, qui dicerent, non eſſe cur hoc tempore doctrinæ ſtudia tractaremus, quod non liceret ad ueterum illorum, quos imitati eſſemus, gloriam aſpirare:

tum

tùm toto eo de genere illa dixi, quæ ſententiam eorum, ni pertinacius, quàm ſapientius agerent, facile poſſe frangere uiderentur. Nunc uero cum præclarum hoc linguarum ſtudium ab alteris op-pugnari intelligam, idque ab ijſdem tum ut pa-rum neceſſarium, tum ut nimis leue contemni, ac derideri, tanto mihi alacrius eiuſmodi defenſio-nem ſuſcipiendam eſſe exiſtimo, quanto nos pro-pius horum, quàm illorum accuſatio petit. Ne-que uero ſi in nos à rudibus quibuſdam, atque indoctis hominibus impetus fieret, ſummopere mihi de conatibus eorum reppellendis, ac uindi-candis eſſe contendendum putarem: uerum cum intelligam, ut quiſque uehementisſime in rerum cognoſcendarum ſtudio elaborat, ita maxime no-ſtram hanc quaſi uerborum (ut illi uocant) diſci-plinam illudere, atque ſua ipſorum auctoritate, quæ magna eſt, imbecillos multorum animos à rectiſsima ſtudiorum ratione deducere, facere non poſſum, quin ſolenni præſertim hoc die, quem unum ex omnibus pulcherrimum incredi-bilis ueſtra frequentia mihi reddit, atque in tan-to literatiſsimorum hominum concurſu paucis iniuſtæ illorum accuſationi reſpondeam. Quos tamen ita ſentientes homines ut gratulor in hac ampliſsima urbe reperiri nullos, ſic ne, quando iam reliquam Italiam hæc opinio peruagatur, tan-quam peſtilentia continenti uulgata tabe hanc

demum etiam puriſsimam ciuitatem inuadat, mi-
hi in primis, cui publice tuendæ eloquentiæ ne-
gocium datum eſt, eſſe exiſtimo prouidendum.
Sed quoniam (ut dixi) acrius illi, ac uehementius
agunt, quam ut nos ornate, ac copioſe pro tantæ
rei magnitudine reſpondere poſsimus, ueſtræ erit
humanitatis, atque prudentiæ, quæ pro uobis in
officio retinendis uerisſime diſputabimus, ea be-
nigno, atque attento animo audientes falſis illo-
rum reiectis criminibus ſingulari ueſtro potiſsi-
mum ſtudio comprobare. Magna igitur, ac mo-
leſta admodum mihi cauſa ſuſcepta eſt Audit.
quippe quæ non maiorem ingenii facultatem re-
quirat, quàm animi dolorem acriorem eliciat.
Neque enim facere poſſum, cum uehementius in
hanc totam linguarum quæſtionem intueor, quin
funeſtum earum, ac miſerabile quoddam quaſi
fatum deplorem, quibus interneciuum uideo bel-
lum ab indiſertis hominibus propè in perpetuum
eſſe indictum. Taceo enim cladem illam, quam
ipſæ ingentem maiorum noſtrorum memoria ab
indoctis, & rudibus illis ſæculis acceperunt. quam
idcirco leuius quodammodo ferendam illis eſſe
cenſeo, quod ea ab reliquarum omnium artium
pernicie incredibili nulla ratione ſeiungi potuit.
uerum illud queror, cum reliquæ diſciplinæ om-
nes hoc tempore ſingulari quodam deorum mu-
nere ex diuturna quaſi iactatione releuatæ eni-
teant,

teant, hoc unum linguarum ſtudium quorundam hominum pertinacia, ne priſtinnm dignitatis ſplendorem recuperet, impediri. Quod ipſum eò mihi eſſe uidetur indignius, quòd & per eas ſtetit, quo minus eximia reliquarum artium monumenta paulo ante pernicioſo barbarorum impetu labefactata conciderent, & ab ijs oppugnantur, à quibus merito præſidii aliquid expectare deberent. Nam ſi qui huic ſtudio iniqui ſunt hoc tempore, atque infeſti, ex eorum ſunt potiſsimum numero, qui ſe philoſophiæ ſtudio dediderunt. quorum eam ferè rationem eſſe poſsis animaduertere, ut nobilisſima, puriſsimaque ueterum philoſophorum decreta aut deformato, inquinatoque Latino ſermone explicent, aut ſi qui paulo, quàm ipſi emendatius, atque ornatius ea tractent, eos leues homines, & parum quid maieſtati philoſophiæ conueniat, attendentes appellent. Qua in re illud primum mihi pergraue uidetur, quòd orbem ipſum doctrinarum, quas mirifico quodam inter ſe uinculo iunctas eſſe accepimus, diſſoluere, ac reuellere linguarum ipſarum uituperatione conantur; deinde quod ea deſpiciunt, quæ omnium hominum conſenſu firmiſsima ſunt quaſi omnium diſciplinarum, atque artium fundamenta. quaſi uero aut ars ulla ſine ope alterius probè intelligi, aut doctrina aliqua poſsit ſine linguarum potiſsimum notitia com-

prehendi. Ac apud ueteres quidem quanta diligentia, ac propè religione hæc ipſa bonarum artium ſocietas, atque cognatio culta ſit, hinc intelligi poteſt, quòd neminem in una excellere arte, qui non omnes attigiſſet poſſe opinati ſunt; adeo ut non philoſophis ſolum cognita eſſe oportere omnia, ſed ne artifices quidem humiliores ſine philoſophia, ideſt ſine uniuerſa quadam omnium diſciplinarum ſcientia recte in ſuo munere uerſari poſſe exiſtimarent. Quæ concordia ſi cui tuenda eſt, eis in primis merito uidetur tuenda eſſe, qui ſe omnium ſtudioſiſsimos eſſe ſapientiæ profitentur. Quod ipſum quemadmodum aſſequi ſine ſingulari quadam linguarum intelligentia poſſint, profecto ne ipſi quidem credo facile demonſtrabunt. Nam ſi quod quiſque ſentit, id ipſum quale ſit, niſi uerbis enuncietur, apparere non poteſt, et ſi omnino noſtræ mentis ipſa eſt interpres oratio, iam illud perſpici aperte poteſt, ſi quæ quiſque acutè inuenit, ea aliis tradere uel alienæ utilitatis, uel ſuæ oſtentationis gratia uelit, ne hæc quidem eſſe, quibus illa quaſi contineri uidentur, ornandæ, ac quodammodo faciendæ orationis ſtudia negligenda. ut enim nobiles architecti in conſtruenda præclara domo non parietum magis, aut culminis rationem habent, quam fundamenti, ſic ne egregijs quidem philoſophis eximia ſibi potius ſapientiæ præcepta nota

eſſe

eſſe oportere, quam uerborum, quibus illa quodammodo ſuſtinentur ſubſidia, ſtatuendum eſt. Quam rationem ueteres certe philoſophi, qui ſoli hoc grauiſsimo nomine digni fuiſſe uidentur, ſtudioſiſsime obſeruarunt. Nam Theophraſtum quidem, & Ariſtotelem adeo floruiſſe dicendo accepimus; ut ille diuinitate loquendi nomen inuenerit, hic etiam aureum flumen orationis fudiſſe exiſtimatus ſit. Nam quid de Xenophonte dicam, atque Platone? quorum alterius uoce Muſas quaſi eſſe locutas ferunt, alterius, Iouem ipſum, ſi græce locutus eſſet, locuturum fuiſſe? Complectar uno uerbo. Nemo ferè ex ueteribus illis philoſophis, à quibus tanquam ab uberrimis quibuſdam fontibus omnis ad nos philoſophiæ cognitio emanauit, bonus intelligendi magiſter fuit, qui non idem etiam dicendi grauiſsimus auctor extiterit. Cur autem non ſit? quia uerborum, inquiunt, leuiſsimum ſtudium eſt. acute. an uero cuiquam unquam leue uideri illud denium ſtudium debet, in quo ſummi philoſophorum principes Plato, & Ariſtoteles tantopere uigilarunt? Duæ ſunt enim huius quaſi doctrinæ partes, una, quæ poetam, altera, quæ oratorem informat. Has autem ambas adeo accuratè, atque eleganter ij, quos paulo ante commemoraui, commentariis etiam editis pertractarunt, ut quod his artibus præſidij adſit, ac dignitatis, id omne acce-

ptum duobus illis maximis auctoribus referant. Quodque præſtans illorum de grauitate horum ſtudiorum apertius demonſtrare iudicium poteſt, Ariſtoteles ipſe ad ea, quæ tam præclare de dicendi artificio ſcripſit, non pulcherrimi ſui ſtudii contentus gloria, Iſocratis rhetoris laude incenſus acceſsit. immo uero, cum florere eum nobilitate diſcipulorum uideret, & ipſe Rhetoricam docere, & ludum habere uoluit, cum diceret indecorum eſſe ſe tacere, Iſocratem loqui. Quanquam quid aut oratorum artem potiſsimum nominem, aut poetarum? quas uel uſus, uel doctrinæ ratione optabiles nemo unquam in Græcia præſertim harum omnium diſciplinarum parente, atque altrice contempſit? Quid? Romæ ubi quondam propter perpetua militiæ ſtudia nulla ex græcis artibus in pretio fuit, quippe qua ex urbe philoſophi, ac rhetores omnes acerbiſsimo etiam decreto aliquando ſint exacti, non ne eius etiam artis præcepta, quæ non ornate, ſed emendate loquendi principia continet, Varro, & Cæſar ſummo ſtudio tradiderunt? at qui uiri? ij quorum alter ſummarum diſciplinarum cognitione Romanos ante ſe omnes, alter rerum geſtarum magnitudine omnes ex omni memoria homines ſine controuerſia uicit. Ergo ueteres illi non ſolum de philoſophia ornate ſcripſerunt, ſed rationem etiam ornate dicendi aliis tradiderunt, nos

non ſolum impure de noſtris ipſorum ſtudiis diſputabimus, ſed ſiqui paulo caſtius loqui ſtuduerint, eos leues, ac contemnendos homines eſſe ducemus? illi in maxima aut ſcientiæ aut imperii gloria ne grammaticæ quidem artis tractationem ſibi indecoram eſſe duxerunt, nos niſi qui præcepta omnia contempſerint grammaticorum repudiabimus? Hæc igitur quondam principum philoſophorum, atq; ſummorum uirorum ratio fuit, quam neſcio cur noſtri non hoc tempore imitentur, ut ipſi ſecum quantum profiterentur, quotidie cogitarent, cumque ſe rationem intelligendi profiteri animaduerterent, ne loquendi quidem artem à ſua cognitione alienam eſſe arbitrarentur. Quamobrem non tam quid ſentirent, aut agerent, quam quemadmodum ea dicerent, quærebant. neque rerum ſolum, ſed etiam uerborum à ſe exempla peti oportere cenſebant. neque in hoc ſtudio tantum, quia neceſſarium, uerum etiam quia graue, & honeſtum eſſe ducebant, diligentiſsime uerſabantur. Oſtendi ipſam hanc quaſi uerborum ſcientiam, quam ſolam oratoribus, atque poetis propoſitam eſſe iſti putant, plurimum in ſe habere & neceſsitatis, & dignitatis. Quid ſi eoſdem illos non uerborum magis eſſe, quam rerum indagatores, atq; artifices probem? Etenim poteſt ne aut res exprimi ſine uerbis, aut oratione quicquam niſi res aliqua demonſtrari?

Quid autem aut oratores oratione, aut poetæ uerſibus ſuis aliud complectuntur, quam quæ præſtantiſsimis philoſophorum libris continentur; atque præceptis? Dicam primum de poetis, quorum quibuſdam difficilior fortaſſe ratio eſſe uideatur. Poetarum igitur dico reconditam quandam eſse doctrinam, eandemque ex ipſius philoſophiæ penetralibus eſse depromptam. Atque hoc quidem unuſquiſque, qui nobilium præſertim poetarum ſcripta paulo accuratius legerit, facillime comprobabit. Etenim quis eſt in philoſophia locus ſiue de naturæ primordiis quæras, ſiue de rerum cœleſtium cauſis, iiſque, quæ fiunt in aere perturbationibus, ſiue de natura animorum, ſiue de rebus expetendis, & fugiendis, ſiue de ratione rerum publicarum, quis eſt inquam locus in philoſophia eiuſmodi ab optimo quoque poeta idoneo tempore prætermiſſus? Quod uero multo maiorem habet admirationem, hi non quid unus, aut alter eiuſmodi de rebus ſenſerit, tenent, ſed omnes omnium ſententias habent notas, neque perpetuo, ut illi, opinionem unam, ſed modo hanc, modo illam pro libertate artis tuentur. putant enim eò admirabiliorem ſuam ipſorum ſcriptionem fore, quo pluribus eam, ijſque inter ſe diſsimilioribus ſapientum ſententiis, quaſi diſsimilium quorundam pigmentorum uarietate diſtinxerint. Iam uero quanti illud faciendum eſſe

uidetur, quòd in ſcribendo poetæ non ueterum magis decreta philoſophorum ſequi ſolent, quàm ipſi ratione uti philoſophorum? Quid eſt enim tam philoſophi, quàm eximiam quandam uirtutis ſpeciem, quam ipſi ideam appellant, poſſe exprimere? at poetas non ſemper animaduertas res tales, quales ſint, fuerint'ue effingere, ſed plerunque à rei ueritate recedentes, aut famam ſequutos hominum eas eiuſmodi ſimulare, quales popularis oratio celebrarit, aut certe perfectionem quandam uirtutis exquirentes, quales oporteat, oportuerit'ue confingere. eoſdemque non in ſingulorum uirtutibus exponendis, ſed ferè in uniuerſo uirtutis genere, & natura deſcribenda philoſophorum more uerſari. Quamobrem iure Ariſtoteles poetas omnino philoſophis eſſe ſimiles affirmauit. Puderet me in re maxime ſeria id, quod dicturus ſum dicere, niſi huius dicti grauiſſimum omnium philoſophorum Platonem auctorem haberem. Tanta, ac tam admirabilis poetarum doctrina eſt, ut eam non ex humano, ſed ex diuino emitti pectore antiquitas arbitrata ſit. Siquidem poetas Apollinis, Muſarumque afflatu uerſus fundere, eoſque à Muſarum hortis quibuſdam, & ſyluis carmina ad nos afferre traditum eſt. neque uero ante efficere quicquam poetam ipſum poſſe, quàm diuino quodam inſtinctu afflatus ſit, & è ſua ſede mens pulſa ſit, atque dimota.

Deum autem eorum mente elata ijs miniſtris propterea uti, & uatibus, ut nos, qui audimus intelligamus, non eos eſſe, qui illa tam præclara dicant, qui mente careant, ſed Deum eſſe, qui loquatur. Dixi de poetis, nunc breui de oratoribus eſt dicendum. quorum ſcripta ſi quis propius inſpexerit, ea non magis ex rhetorum, aut grammaticorum ſcholis, quàm ex eruditiſsimis dialecticorum, & philoſophorum ſpatiis prodiiſſe fatebitur, quippe quorum præceptis informatos, atque imbutos eos ad dicendum uenire oportere, Ariſtoteles etiam prudentiſsime, ueriſsimeque cenſuerit. Atque hoc quidem ſtudium cum in communi uitæ uſu, tum maxime in gerenda Rep. & humana ſocietate concilianda quantum ualeat, illud eſſe argumento poteſt, quod quæ homines ui ſæpe facere recuſarunt, ea facile prudentis oratione uiri deliniti fecerunt. præclare, Eloquentiam enim quoddam quaſi regendæ ciuitatis inſtrumentum eſſe ueteres prudentiſsimi homines crediderunt, ut quemadmodum nauis non à gubernatore ſolum, ſed etiam à clauo, & equus non ab equite tantum, ſed etiam à fræno regeretur, ſic ne Reſp. quidem ipſa prudentia magis, quàm eloquentia magiſtratuum gereretur. Itaque ſcite Homerus magnos illos reges, &, ut ipſe inquit, Iouis ſatu genitos non magis imperio, quo plurimum ualebant, quàm oratione populos ſibi di-

cto

ćto audientes reddidiſſe, nec ſtudioſius Iouem conſilij parentem, quam Muſas eloquentiæ matres ueneratos eſſe inducit. Quod ſi hoc à regibus factum eſt, quibus æterna propè conceſſa eſt ad imperandum, & cogendum poteſtas, quanto à magiſtratu ipſo, qui paulo poſt priuatus futurus eſt, obſeruari diligentius debet, ne multitudinis animos quo uelit aliqua imperii ui, ſed ſolis blanditijs orationis adducat? Eſt autem ita comparatum, ut quemadmodum homo conſtat ex animo, & corpore, atque is quidem imperat, hoc uero paret, ſic & mentem, & linguam ad adminiſtrandam ciuitatem adhibeamus. atque ut gubernatoribus quidem nauium imperantibus præſto ſunt, qui mandata excipiant, atque aliis tradant, ſic Reip. procurator mentem quidem, quæ imperet, habeat, linguam autem, quæ imperata accipiat, atque ad alios deferat. Quamobrem ſi menti lingua obtemperat, & ad occulta eius ſenſa promenda parata ſedet, quid intereſſe inter eorum, qui mentem, & qui linguam excolunt ſtudium poteſt? aut quis eſt tam ignarus rerum, qui non intelligat materiam utrique eſſe ſubiectam re eandem, ratione diſsimilem? Quod ipſum cum ſapientiſsimus olim poeta quidam intelligeret, propterea recte, quod tres linguas teneret, tria ſe corda habere gloriabatur. ut enim palatus ſine corde ſapere non poteſt, ſic ne lingua quidem:

niſi quod in intimis cordis ſedibus ſit, poteſt efferre. Quæ cum ita ſint, quis eſt, qui hæc ſtudia aut ſuperuacanea, aut leuia, aut plena uerborum, inania prudentiæ ducat, niſi qui quod ipſe aſſequi uel propter ingenii tarditatem, uel propter laboris magnitudinem poſſe diffidit, id in alio damnandum eſſe exiſtimet? neque uero hoc uerbo uſus ſum temere Audit. noui enim eorum, qui hæc iactant, induſtriam, atque doctrinam. Etenim cum & ipſe ab ineunte ætate publicis in gymnaſiis aſsiduè philoſophiæ cauſa uerſarer, fiebat, ut cum eiuſmodi hominibus una eſſem quotidie. Me autem domeſticus uſus, & communis uitæ coniunctio docuit, eorum, quibus in primis hæc ſtudia ſorderent, doctrinam eſſe exiguam, infantiam ſingularem, pauca enim eos quædam peripateticorum decreta tenere, eaque tanquam religioſiſsima, atque ſanctiſsima cuſtodire. tribus, aut ſummum quatuor iam peruagatis reſponſionum generibus omnibus, quæ in naturæ cognitione propoſitæ eſſent quæſtionibus occurrere ſolere, has autem non Græco ſermone explicare, de quo nihil niſi fama accepiſſent, non Latino, quem irriderent, ſed nouo quodam, & ante inaudito loquendi genere, de quo ne inter omnes quidem eos conueniret, cum ſuorum ſibi quiſque non uerborum, ſed portentorum faber, atque opifex eſſet, exponere. reliquarum artium om-

nium,

nium, quæ ad humanitatem pertinent, eos planè expertes, ac rudes eſſe. hac illos ratione ſibi philoſophi nomen arrogare, & ſe tanquam Peripateticos uenditare ex diuturna (ut dixi) eorum conſuetudine iampridem animaduerti. Quos quidem ſi non iudicio, ſed deſperatione ad hanc ſententiam tanquam ad ſcopulum ab æſtu, & tempeſtate adductos eſſe dicam, quòd duarum linguarum cognitionem, & magnitudinem exhorruerint, quòd maximos orationis illuſtrandæ labores pertimuerint, quis eſt, qui me iure reprehendere poſsit? præſertim uero cum ea ſtudia, quæ à ſe aucta, & ornata magiſter eorum uoluit Ariſtoteles, ipſi ſibi uituperanda, atque damnanda ſuſceperint? ò corruptos huius noſtri ſæculi mores, & penitus deprauatam ueterem diſciplinam. philoſophi quondam etiam nobiliſsimi magiſtris dicendi ſtudioſe operam dabant. (ſiquidem Muſonium Hermogenem diligentiſsime audiſſe proditum eſt.) nunc rhetores à philoſophis uel infantiſsimis irridentur. illi ſibi dedecori eſſe ducebant, niſi ornate quæ ſentirent eloquerentur, hi ſibi uitio tribuunt, niſi omnia impure, & deprauatè loquantur. illi ſuo exemplo iuuentutem ad mentem, & linguam excolendam, & quodammodo ſubigendam, quoad poterant, accendebant, hi perpetua linguarum exagitatione à ſumma gloria ciuitatum ſtudia deterrere conantur. Quan-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quam (ut dixi) gratulor , tam pernicioſa opinio-
ne nondum huius ciuitatis animos eſſe imbutos.
uiget enim & (ut ſpero) in perpetuum uigebit in
hac ciuitate antiquæ diſciplinæ ratio, & quem in
optima quaque adhuc ſemper habuit, eundem in
hac Rep. habebit eloquentia locum. Sed ne in
aperta undique urbe eiuſmodi opinioni aditus eſ-
ſe poſſet,uolui à quibus uobis cauẽdum eſſet,ante
denunciare.ac potius nimis uobis cautus in re for
taſſe non admodum neceſſaria iudicari, quàm pa-
rum ueſtræ utilitatis, & laudis ſtudioſus exiſtima-
ri. tantum enim abeſt ,ut philoſophos ulla ratio-
ne contemnam , ut ipſe eorum , qui illos non ad-
mirantur, ſed propè uenerantur, appetam princi-
patum. Itaque quod ab his ſtudiis mihi concedi-
tur temporis , id omne libenter in eorum præce-
ptis cognoſcendis conſumere ſoleo, ac tum deni-
que ornatè mihi dixiſſe uideor, cum ſapienter me
dixiſſe intelligo . Quamobrem ne in hac arte tra-
ctanda omnino à nobiliſsimis philoſophorum in-
ſtitutis, & maxime Ariſtotelicis recederem, ſtatuí
uobis hoc anno libros Ariſtotelis de arte rheto-
rica , atque poetica interpretari , partim ut intel-
ligerent omnes , ne hæc quidem ſtudia niſi à phi-
loſophis eſse profecta , partim ut ſcirent , quan-
quam natura in utroque genere maximum habet
momentum , tamen artem ipſam ab optimo au-
ctore traditam imbecillam etiam naturam poſſe
quam

quam maxime confirmare. Nolite enim aſſentiri ijs Aud. qui poetam ingenij magis uiribus exci-tari, quàm doctrina perfici putent, eumq; à Mu-ſis potius, quam ab huius artis doctoribus erudi-ri. ſunt enim hæc quondam à philoſophis, & à poetis ad ſtudii huius dignitatem, & amplitudi-nem comparata. quæ reuera aut nulla unquam fuerunt, aut certe nunc nulla ſunt. ubi enim ſunt iſtæ Muſæ Aud. quærite, peragrate Thraciam, ubi Libethra, perluſtrate Phocidem, ubi Parna-ſus, circuite Bœotiam, ubi Helico ſacrum eis eſſe domicilium dicebatur. nuſquam eas mihi credi-te inuenietis. habitant enim nunc Muſæ, habitant in pulcherrimis, eruditiſsimiſque ueterum poeta-rum, & antiquorum eius artis magiſtrorum ſcri-ptis, atq; ibi ſacrarium ſuum auguſtiſsimum col-locarunt. Quare qui ſe ad eorum lectionem ſtu-dioſe contulerit, quique ſingularem illam dicendi uim, quantum poterit, fuerit imitatus, hunc de-mum & Muſis amicum eſſe, & ex earum præſcri-pto uerſus facere prædicabimus, hunc amabimus, hunc admirabimur, hunc denique in cœlum lau-dibus efferemus. Quamobrem ſi res ulla tanta poteſt eſſe, quæ ueſtras mentes ad laborem poſsit quaſi quibuſdam facibus inflammare, hæc ſtudia illa ſint, in quibus merito quodam quaſi ardore gloriæ conflagretis. Etenim ſi athletæ, cæteriq;, qui uiribus freti corporis ad depugnandum de-

ſcendunt omni neruorum conatū diurnæ propè laudis gratia in aliquo populari conſeſſu contendunt, quanto uos acrius niti uiribus ingenii decet, quibus in maximo propè orbis terrarum theatro poſitis perpetua, æternaq́; laus eſt conſtituta? nam ut corpus mortale, atq; caducum eſt, animus immortalis, atque æternus, ſic etiam ea, quæ corporis robore pariuntur, fragilia, quæ uero animi uiribus, perennia, & ſempiterna putanda ſunt. quæ eò etiam præſtantiora, atque maiora exiſtunt, quò omnia ſunt in ueſtra uirtute, ac diligentia ſita, cum cætera plerunque fortunæ fallacis arbitrio gubernentur. Vrgete igitur hanc tam præſtantem occaſionem Iuuenes, atque repudiatis malis ſuaſoribus in hæc ſtudia incumbite, quibus nulla aut ad uſum uberiora, aut ad delectationem ſuauiora, aut ad laudem illuſtriora reperiuntur. Habetis ætatem opportuniſsimam ad diſcendum; ſcriptores ornatiſsimos ad imitandum, interpretem uero cum ante alias, tum hoc maximè tempore ad ueſtras utilitates incenſum, & inflammatum. alios fortaſſe populos contemnere eloquentiam decet: uos ad tantam gloriam, & amplitudinem imperii, atque Reip. natos huic comparandæ profectò indormire non decet.

Venetijs habita M D L I I I I.

CARO,

CAROLI SIGONII PRO ELOQVENTIA

ORATIO QVARTA.

SI quis eſt, qui miretur Auditores, cur aliarum omnium artium plures hoc tẽpore, quàm literarum in ſtudio elaborent, is tum denique meo iudicio mirari deſierit, cum ueram huiuſce facti cauſam mente, ac cogitatione comprehenderit. Mihi quidem in hæc acrius intuenti cum multæ aliæ probabiles huiuſce rei rationes, tum hæc una in primis poſſe reddi uidetur, quod reliquæ artes uel propter uſum, uel propter oblectationem magno nunc apud homines in precio ſint, literarum ſtudia uel rerum obſcuritate, uel diſcendi labore propè ab omnibus deſerta iamdiu obſoleſcant. quanquam non omnium literarum eadem uidetur eſſe conditio, ut enim earum quodque ſtudium maximè uendibile eſt, ita uehementiſsime à nobis hoc tempore celebratur. age enim, legum, ac iuris cognitio ſummas afferre opes iuriſperito in ciuitate exiſtimatur: morborum curandorum ratio magna item habere ad tuendam uitam adiumenta credi-

tur. ergo omnino non improbantur. at uero philoſophiam, & eloquentiam, ideſt bene de omni propoſita re ſentiendi, dicendique rationem pauci admodum amplectuntur. Sed de philoſophia alio loco. nunc, quod ad nos attinet, de eloquentia diſputemus. quæ quidem in hac ciuitate eò indignius oppugnatur, quò aliunde pulſa ab hac Rep. humanius excepta, ac iam per multos annos liberalius culta eſt. ut uerendum magnopere uideatur, ſi quod alii alia ratione moliuntur, effecerint, ne ex nobiliſsimo hoc libertatis, & gloriæ domicilio, in quo iampridem honeſtiſsime commoratur, exacta, uix regionem ullam inueniat, in qua ipſa libera conquieſcat. Quamobrem præſtantiam hominis alii merito hoc loco uerbis extollant, de uirtute alii, atque de optima Rep. diſputent, ego uero, cui in hac ciuitate patrocinium eloquentiæ publicè commendatum eſt, eloquentiæ ſtudia (ut ſoleo) publicè hoc loco defendam. à quo autem defendam? non ab alienorum quorundam ab his ſtudijs hominum impetu, quod priore anno ſuſcepi, ſed ab eorum, qui dicendi in primis grauitatem, & copiam admirantur. Quo fit, ut hæc quam illa, quemadmodum iuſtior, ſic acrior defenſio futura ſit. ſiquidem tum à barbaris apertiſsimis hoſtibus, nunc à diſertiſsimis inimicis, & huius potiſsimum gloriæ cupidis, ideſt à ſuis clam præclara hæc dicendi ratio oppugnatur.

tur.

tur. Eſt enim non leue genus quoddam hominum, qui eloquentiæ ſtudio tenentur illi quidem, uerum eam non eruditorum hominum arte contineri, ſed in quodam ingenii genere uerſari ſtatuunt atque naturam ipſam, qua non repugnante magna ſe atque præclara omnia aſſequuturos eſſe in dicendo confidunt, ita amplexantur, ut locum propè nullum in hac facultate doctrinæ relinquant. unde autem, aut quibus potiſsimum rationibus, ut ita ſentiant, adducuntur? primum ſuperuacaneum laborem ſuſcipi cenſent, ſi cum ſine ſtudio ad ſummam peruenire eloquentiæ gloriam poſsint, fruſtra doctrinæ ipſius adiumenta, atque præſidia quærant. deinde cum multo faciliorem eſſe naturæ uiam opinentur, artis obſcuritatem, ac præceptorum uarietatem, & multitudinem reformidant: poſtremò mouentur etiam nonnullorum exemplo, qui quanquam nec præcepta ulla didicerunt, nec ea ſcire curarunt, non minimam tamen in dicendo laudem adepti ſunt. Quæ omnia quam leuia, atque inania ſint Aud. decreui uobis hodierno die, quo frequentes, ut ſoletis, in hunc locum ad intermiſſa hæc literarum ſtudia reuocanda conueniſtis, oſtendere: nimirum ut in hoc genere non ſolum quid ſequamini, ſed etiam quid declinetis, me potiſsimum auctore, quòd ita uoluiſtis, habeatis. Ego enim ſic ſtatuo, atque hoc quidem maximis etiam, ac

ſapientiſsimis uiris auctoribus cõfirmo, neminem non modo ſine dicendi doctrina, ſed ne ſine omni quidem ſapientia excellere laude ulla eloquentiæ poſſe. Illud autem ſatis mirari non poſſum: tam rudi, atque hebeti quenquam ingenio reperiri, qui cum totum hoc genus animo complectatur, artem aliquo modo à natura ſeiungat, atque ſola uel natura, uel ratione duce ſe proficere quicquam ad nominis celebritatem poſſe in hoc ſtudii genere putet; neque idem intelligat, ſe dum naturam exornat, artem ipſam, quæ à natura tota profecta eſt, exornare. Etenim quid eſt aliud hæc ſiue ars, ſiue ſtudium, ſiue exercitatio dicendi, quàm collectio quædam, & coarceruatio rerum earum, quas oratores naturam intuentes in dicendo ſuſcipiunt? aut qui demum alij eximiam hanc uim eloquentiæ pepererunt, quam cum ab initio alii temere, alii conſuetudine dicerent, qui quid eſſet, quare hi aptius, quàm illi dicerent, obſeruarunt? ſiquidem hæc antiquiſsima præceptorum omnium ratio fuit, non ut ea ſequuti homines eloquentiæ laudem aſſequuti ſint, ſed quæ ſua ſponte oratores facerent, ea quidem ut iudicio delegerint, oratione deſcripſerint, generibus illuſtrarint, partibus diſtribuerint. Ita non eloquentia ex artificio, ſed artificium ex eloquentia fluxit, atque initium quidem dicendi natura, principium artis naturæ obſeruatio introduxit. Hoc tam præ-

claro fundamento iacto; in eodem (ut dixi) regum genere artem uerſari, atque naturam, nunc quæ deinceps innumerabilia conſequantur; quibus mirabiliter augeri, atque ornari ars ipſa poſſit, attendite. Hoc enim dico, non eundem ſolum artis effectum eſſe, atque naturæ, ſed multo quoque nobiliorem, & præſtantiorem eſſe, quàm naturæ. quamobrem? quia natura ipſa per ſe rudis, & imperfecta eſt, niſi expoliatur, ac perficiatur ab arte. neque enim nos tales ipſa genuit, ut eam ſolam ſpectantes curſum uitæ conficere ſine ratione, atque doctrina poſſemus. paruulos enim tantum in nobis ipſa ſcientiæ igniculos excitauit, atque exiguas quaſdam rerum notitias informauit. Itaque ars adhibenda fuit, ut ad ea, quæ uix inchoata acceperamus, conſequentia exquireret, quoad eſſet id, quod cupiebamus, effectum. Etenim (ut ad ſingula ueniamus) quid in paranda domo aut rudius fingi natura potuit, aut arte ipſa ſolertius? illa enim uſum tantum, hæc etiam dignitatem quæſiuit, illa tectum ſolum, hæc atria quoq; & ueſtibula fabricauit, illa denique ut ſolis, & imbris iniurias arceremus, hæc ut ibi etiam aliqua cum honeſtate commoraremur, oſtendit. Referte nunc animum ad militarem, & oratoriam laudem. profecto reperietis, ut nos naturam ſequuti omnem uim quacunque ope poſſumus à corpore, à capite, à uita noſtra propulſamus, diu-

turna autem obſeruatione diligentem quandam rationem armorum, telorum, copiarum, atque inſidiarum comparauimus; ſic quanquam ita facti à natura ſumus, ut & blandiri ijs, apud quos dicimus, & rem geſtam narrare, & noſtra confirmare; contraria refutare, & ad extremum deprecari, & conqueri ſponte ualeamus, tamen nos hæc multo acutius, ornatius, ac diligentius quadam accedente doctrina eſſe facturos. Adde, quòd tardius opus ſuum natura prodit, ſubſidijs autem rationis inſtructa maturius. quid enim? non ne ualetudinem per ſe quiſq; etiam ſine medicamentis uel tueri, uel recuperare poteſt? cur autem adhibentur? nempe ut id fiat celerius. Terra item uario leguminum genere fœta fruges, ſua ſponte fundit. at quanto citius, ſi aliqua colendi quaſi diſciplina acceſſerit? Quod ſi in ijs, quæ in noſtra poteſtate non ſunt, naturam ipſam per ſe forte lentam induſtria incitamus, atque acuimus, profecto multo facilius id faciemus in iis, quæ noſtro prorſus ingenio comparantur. Quid quòd multa arte duce adepti bona ſumus, quibus omnino nobis à natura fuerat interdictum? Etenim maris, atque nauigationis uſum natura immenſo fretorum interuallo nobis intercluſerat, ars aperuit. immanium beſtiarum commoda ſuſtulerat, ars reſtituit; aliarum occultarat, ars indicauit. Siquidem & naues, & nauigandi rationem repperit, & equos,

boueſ-

boueſque manſuefecit, atque ad uſum hominum tranſtulit, & oues, quarum uillis confectis, atque conſertis ueſtimur, quemadmodum alerentur, ut ex iis fructus cultu, atque curatione noſtra perciperemus, edocuit. Ergo, ut apparet, ars neceſſaria eſt ita, ut ne admirabilia quidem ipſa naturæ bona nobis ſuppetere ſine quadam ratione, atque induſtria poſsint. Hoc autem uel maxime hinc intelligi in dicendi ſtudio poteſt. quis enim ſine philoſophia, ſine dialectica, ſine legum, morum, iuris ſcientia hanc laudem ſatis callide tueri, atque acute poterit? at hæc non ingenio magis, quàm induſtria, nec natura potius, quàm doctrina percepimus. Quid quod uitioſam, & mancam ſæpe naturam ars neceſſariis rebus adiiciendis, redundantibus amputandis emendat? ut enim ſegetes fœcundæ, & uberes natura non ſolum fruges, uerum etiam herbas edunt infeſtiſsimas frugibus, ſic feraciſsima ingenia multa parere, atque inuenire ad dicendum aut leuia, aut parum utilia, & apta poſſunt, quorum arte magiſtra diligens ab oratore delectus habebitur. neque uero ſi quis obtuſo fortè, ac prauo erit ingenio, id ars ipſa non acuet aliquo modo, & corriget, ſi arido, atque ieiuno non alet, atque augebit. Indicat nobiliſsimi huius artis auctoris Iſocratis peruagata illa ſententia. qui cum Ephorum frenis, Theopompum calcaribus egere dixit, quid aliud, quam in illo

præcipitem concitationem, in hoc lentam tarditatem corrigendam, ac parum rectum eorum ingenium doctrinæ cuiuſdam quaſi regula dirigendum eſſe intelligi uoluit? Cum ergo ratio eundem finem, quem natura intueatur, eundemque ſæpe præſtantius etiam, quàm natura attingat, cumque multa bona, quibus nos natura quodammodo ſpoliarat, ipſa ſuppeditet; atque omnino naturam adiuuet, & emendet, profecto appareet, quantum in homines detrimenti inferant, qui tam multa commoda deſpiciunt, irrident, reprehendunt. Etenim quid eſt aliud, cur nobis hoc tempore, ideſt tam ſerò natos eſſe lætandum ſit, niſi, ut multa ab æqualibus noſtris prudenter, & acute in omni doctrinæ genere excogitata cognoſceremus, quibus, qui ſuperiore memoria uixerunt, indiguerunt? quorum ea uis eſt, is uſus, ut iis demum cognitis uix carere uita hominum poſſe uideatur. an uero cæteris in rebus egregia ueterum hominum inſtituta, & præcepta retinebimus; in hac una tam uaria, & tam multiplici dicendi facultate repudiabimus? cur ergo Ariſtoteles, cur Cicero, cur alij ſummi uiri tam multa dicendi præcepta literis, & memoriæ conſignarunt, præſertim cum habitus ipſe naturæ per ſe ſatis ad dicendum ualeret? an ut onus nobis minus neceſſarium imponerent? non profecto. ſed ut excellentes ingenio uiros ſubleuarent, hebetes

acuerent,

acuerent, inertes excitarent, poſtremo ut omnes homines unde ueram, & ſolidam gloriam quærerent, haberent. non enim omnes homines eodem præditi ingenio eadem præſtare natura ipſa duce poſſunt, quæ arte poſſunt. neque enim ingenium omnium eſt idem, at ratio omnibus eſt eadem, quæ doceat, quæ inſtruat, quæ corrigat, quæ in uiam deducat. quamobrem omnes quidam artis, pauci uero ſolis naturæ inſtructi copijs ad ſummam aſpirare laudem poterunt. Ego porrò ita cenſeo, aut hoc totum orationis illuſtrandæ, ac cumulandæ eloquentiæ ſtudium ab omnibus repudiandum eſſe, aut prorſus ab omnibus amplexandum. cur? ne ſi qui nulla ad dicendum parati doctrina ueniant, ab ijs, qui parati ſint, ſi uel in ſenatu, uel in foro de Rep. uel de re clientis inter ſe forte contenderint, inertia ſua de nobiliſsimæ gradu uictoriæ depellantur. quamobrem? quia nemo ferè non in ſe habet naturalia quædam ingenii ſemina, at artificium, non niſi qui diuturno ſtudio quæſiuerunt, adepti ſunt. Quo fit, ut qui artem aſſumpſerint, naturæ bono ne careant, qui ingenium afferant, doctrinam, dum eam contempſerint, afferre nullam poſsint. Sed hoc fortaſſe leue. quid illud? quàm contemnendum eſt? neque enim dubium eſſe poteſt, quin ſi ars una corruet, reliquæ eodem concuſſæ motu ſubito concidant. ſunt enim artes omnes præſer-

tim liberales adeo arcto inter ſe uinculo aſtrictæ, ut quemadmodum altera uix ſine alterius adminiculo conſtare, ita ne tolli quidem ſine alterius interitu poſsit. an uero extingui oratoria laus poteſt, niſi unà gubernandi, & diſſerendi ratio obſcuretur, ac propè obruatur? quarum unius hæc quaſi propago eſſe, alteri quaſi ex altera parte reſpondere exiſtimatur? aut omnino oratoris quiſquam ſtudium delere, poetæ relinquere, aut has omnes artes remouere, reliquas conſtituere poterit? quibus ſublatis profecto incredibiles ingeniorum acies obtundantur neceſſe eſt. Etenim ubi induſtria, qua artes continentur, atque augentur, obtorpeſcit, ne ingenium quidem, quod ab ea acuitur ſatis ualere poteſt. cuius ſi lumen extinguatur, uidete, quem tandem in locum omne hominum genus peruenturum putetis. ſiquidem humana uita ferro ſimilis eſt. ut enim ferrum ſi exerceas, conteritur, ſi non exerceas, tamen rubigine pereditur, ſic homines exercendo conteruntur, ſi non exerceantur, inertia, atque torpedine plus detrimenti accipiunt, quàm exercitatione. ut autem ſocordia naturæ uires infirmat, ſic ſocordiam tollit induſtria, quæ ipſa diuturna conſuetudine confirmatur. Eſt etiam illud diligentiſsime prouidendum, ne quid ab hominibus committatur eiuſmodi, quo humana natura peccare poſsit. nam ſi paululum lapſa fuerit, ipſa facile

cile pro ſua infirmitate præcipitabit. Hoc autem aptiſsime conſequemur, ſi noſtro quiſque ingenio non habenas effuderimus, ſed frenum iniecerimus, nec ſuis ipſum fretum uiribus inani efferri inſolentia permiſerimus, uerum honeſtiſsimis induſtriæ carceribus ueterum ſummorum uirorum exemplo continuerimus. Quos quidem cum multis aliis de rebus ſumme laudandos eſſe cenſeo, tum quod cum de ſe forte arrogantius prædicarent, ingenio nihil, induſtriæ plurimum tribuebant, illud extenuabant, hanc augebant, illud diſſimulabant, hanc præſeferebant. Quã multa enim naturæ incommoda Demoſthenes ſuperaſſe ſtudio traditur linguæ, uocis, ſpiritus, motus? quam multa Cicero? quam multa alii? quæ præcepta collegiſſe dicuntur? num quia ingenio nullo eſſent? non certe. eo enim excelluerunt. num quia ſolis naturæ opibus ſe admirabiles in dicendo futuros eſſe deſperarent? ne hoc quidem, quòd naturæ habitum propè diuinum ad dicendum attulerunt. cur tandem? quia quantum tardum ac pingue ingenium excitari, atq; excoli præceptis, atque doctrina poſſet, intellexerunt. & quia tam lautam, & tam magnificam oratoris ſupellectilem multo maturius, ac facilius ſe paraturos eſſe ratione, & uia, quam ingenio, & natura crediderunt. Etenim quis eſt uel acerrimo ad dicendum ingenio præditus, qui planè ſine lumine aliquo præcepto-

rum rationem poſſet cauſæ cognoſcendæ uidere, partes eius, ac ſtatus omnes animo comprehendere, argumentandi uim uariam, atque reconditum intelligere, præterea initio captandas eorum eſſe, qui audiunt, uoluntates, deinde rem exponendam, poſtea controuerſiam conſtituendam, tum id, quod intendimus, confirmandum, quæ contra dicuntur refellenda, extrema autem oratione quæ pro nobis ſunt augenda, quæ pro aduerſario abijcienda? Quæ omnia etſi pariter ab indoctis, & rudibus temere, & ſine ulla ratione fortaſſe fiunt, aptius tamen certe, & callidius à peritis. argumento ſunt ea, quæ de actione, & memoria tradita ſunt, quæ ipſa etſi maxime propria naturæ ſunt, in his tamen excolendis ars, & moderatio quædam etiam adhibetur. nam lingua, uox, latera, uires, animus denique ad memoriam firmus, quæ nobis à natura donantur, præceptis ita & ſtudio conformantur, ut æque multa de his imbuendis, & fingendis, atque de rebus inueniendis, collocandis, & ornandis ueteres dicendi auctores ſibi præcipienda eſſe ſtatuerint. Quæ cum ita ſint, ſane reſtat, ut, quod ſecundo loco poſitum erat, de difficultate dicamus. Illud enim crebrioribus quam uellem uocibus audio celebrari, difficile eſſe oratorem tam multis, ac tam uarijs, quæ didicerit, occupatum præceptis facile, atque expedite, quod ſentiat, explicare, atque tam multas in

partes

partes animum, mentemque diſtrahere. præſertim uero cum oratio conformanda ſit non ſolum electione, ſed etiam conſtructione uerborum, cum omnis ratio, unde ad probandum exprimi aliquid poſsit, aperienda, omnis uis dicendi in eorum, qui audiunt mentibus, aut incitandis, aut reflectendis exprimenda, omnia deniq; hæc ut res, ut tempus, ut locus poſtulet diſpenſanda, atque tractanda ſint. Ego uero hoc non difficile ſolum eſſe, ſed ne omnino quidem fieri poſſe puto, ſi quis tum plane oratorie loqui uelit, cum præceptis ipſis oratoriis eſt inſtruendus, aut ſi quis tum denique cum dicit, præcepta artis mente agitet. Nam ſicut in legendo ſi quis literas, uoceſq; ſingulas ſecum perpendat, cum legit, is ne ſyllabam quidem ſcite pronunciare poſsit, ſin autem ante in ſingulis literis cognoſcendis elaborarit, deinde coniungendis literis ſyllabas compararit, primo quidem tardius leget, deinde conſuetudine paulatim expeditam quandam, ac profluentem legendi celeritatem aſſumet, ſic in hoc ſtudio, ſi quis eodem tempore quo præcepta perdiſcit, ſe præclare, ac ſcienter eſſe dicturum exiſtimet, uehementer errat. ſin autem ea, quæ multo ante ſtudio, atque doctrina perceperit, diuturno poſt uſu, atq; exercitatione tractarit, eam facultatem profecto conſequetur, ut quacunq; de re facile dicere nulla propè artis habita ratione, ſed non ſine ſummo ta-

men artificio poſsit. ſi autem grammaticum non miramur, quòd facile recte loquatur, nec genera, & caſus in dicendo intueatur, quòd exercitatione effecit, ut facile non cogruenti ſolum, ſed etiam ornata locutione utatur; nec cytharædum, quòd cum manum mouet, ad numeros proportionum, & fidium animum non intendat, quia ex habitu iam longa tractatione corroborato, omnes digitos ita profert, ut nunquam cum uelit neten pulſare, hypaten pulſet, nunc quid mirari oratores oportet, ubi diu, multumque uerſati in dicendi ſtudio fuerint, apte, & diſerte non difficile dicere poſſe? cur igitur homines prauam hanc opinionem mentibus imbiberunt? quia pauci ab ineunte adoleſcentia dicendi copiæ ſtudent. ubi uero iam ætate corroborata fuerint, & ad honores petendos, aut ad cauſas agendas animum applicuerint, tum cum intelligant, quantum ad gratiam, quantum ad opes, quantum ad gloriam eloquentia ualeat, ad hæc ſtudia uel inuiti ſe conferunt. & eodem die geſtum diſcere, atq; in ſcenam prodire uolunt. ſin autem magiſtrum dicendi forte quempiam audiant, tum ab eo, quæ ne multis quidam annis penitus cognoſci poſſunt, uno ſtatim die haurire omnia cupiunt. Quod ipſum ubi minus ex ſententia ceſsit, tum tota dicendi arte in perpetuum deplorata ſuo cuique ingenio laborandum, ſuis nitendum uiribus eſſe, forum non

ludum.

ludum frequentari oportere contendunt. ſummo labore eloquentia paritur? merito. ut enim quodque præſtantiſsimum, ita maximis uigilijs comparatur. ne longius abeam, quid eſt uirtute, & gloria præſtabiliu s? atqui uirtutem per labores iter facere ſummi quondam poetæ fictis fabulis prodiderunt, ijdemque etiam laborem gloriæ parentem appellarunt. neque uero imperite alij quidam, qui bona omnia hominibus à dijs immortalibus nullo alio niſi laborum noſtrorum precio uendi affirmaruut. nos tamen his contemptis præceptis difficultatis patrocinia præteximus ſegnitie. neque enim ſapientiam ipſam per ſe, nec quia res honeſta, atque omnium pulcherrima ſit, ſed ad uilem uſum, & ſordidum quæſtum expetimus. contra ueteres omni laude cumulatiſsimi. Demoſthenem enim tanto ſtudio doctrinæ flagraſſe ferunt, ut etiam doleret, ſiquando opificum antelucana forte uictus eſſet induſtria. ſcilicet ægre ferebat uir ille, ſe, qui opus immortale tractaret, ſomnum capere, fabris ipſis ad rem uiliſsimam excitatis. Plato etiam, qui uir dij immortales? ſomnum nimium, & animis, & corporibus ipſis obeſſe, uigiliam ei, qui & uitæ, & ſapientiæ cupidus eſſet, aptiſsimam eſſe cenſebat. atque eundem etiam Platonem accepimus tanta induſtria in diſcendo fuiſſe, ut diſciplinis, quas eruditiſsimæ Athenæ præſtare poterant, non conten-

tus, ad Pythagoram magiſtrum tum in Italia in-genij, doctrinæ, ſapientiæ gloria florentiſsimum nauigarit, ac Aegyptiorum ſacerdotes adierit, & eorum arcana perdidicerit. Pythagoras autem ipſe non Aegyptiorum ſolum, ſed etiam Perſarum regionem perluſtrarat, & Cretam, ac Lacedæmona, ac ſicubi quid eſſet, quod diſci poſſet, penetrarat. Quos uiros omnes potius eſſe cenſeo, quàm eos, qui nunc iſta ipſa proferunt, audiendos, neq; laborem ullum in tam amplis præſertim præmiis, quæ eloquenti uiro in libera ciuitate propoſita ſunt, recuſandum, uerum tanto acrius, ac uehementius optimo cuique adoleſcenti ad tantæ ſpem gloriæ eſſe ſuſcipiendum. Neque uero me paucorum quorundam, quos iſti ſine ſtudio, ac ſiue doctrina admirabiles oratores extitiſſe commemorant, exempla mouent. Ego enim ſic exiſtimo Aud. aut eos ipſos, ſi quid modo in dicendo potuerint, ne artis quidem penitus expertes fuiſſe, uerum eam ut nimis fortaſſe in hac ciuitate ſuſpectam callide occultaſſe. (fuit enim hæc quondam magnorum etiam oratorum ratio, ut eo probabiliorem fore orationem putarent ſuam, quo minora artis adiumenta quæſiſſe exiſtimarentur,) aut certe ſi ad diuinum eorum ingenium doctrinæ conformatio aliqua, & præceptorum acceſsiſſet, multo ipſos fuiſſe admirabiliores, & præſtantiores futuros. Quanquam ne

ſi unus

ſi unus quidem, aut alter ingenio eo fuit, ut ſine aliquo ſtudio, naturæ ipſius habitu propè diuino per ſe ipſi eloquentes extiterint, propterea ueſtigiis illorum potius inſiſtendum eſſe cenſeo, quàm eorum, qui innumerabiles ſubſidiis artis fulti incredibili dicendi gloria excelluerunt. Quamobrem hoc quidem conſilii omnibus, qui eloquentiæ laude ducuntur, adoleſcentibus dederim, quorum incredibilem propè numerum in hac glorioſiſsima ciuitate eſſe intelligo, ne ſuo ingenio plus nimio freti artem, quæ naturam (ut dixi) partim imitando, partim adiuuando, partim corrigendo, partim grauiores artes aſſumendo locupletat, aſpernentur, ac reſpuant. quæ cum in ueterum ſummorum oratorum imitatione, tum in præſtantium rhetorum aſsidua lectione uerſatur, neque difficultate, quæ huic ſtudio propoſita eſſe dicatur, ulla deterreantur.

Hæc mea hoc de toto genere ſententia eſt Aud. quam hodierno die, ut uos ad hanc laudem ſtudioſe perſequendam pro meo officio cohortarer, tanquam perpetuæ meæ erga uos uoluntatis indicem, teſtemq; expoſui quàm planiſsime, & quam breuiſsime potui. Equidem fateor me exigui huius laboris mei fructum maximum percepiſſe, quod me hæc ſtudia iam per annos quatuor acerrimè defendentem diligenter audiſtis. Etenim primum eloquentiæ uim, atque uſum ueriſsimis,

atque ornatiſsimis laudibus extuli. deinde eos, qui ingenii, & rerum deſperatione debilitati ad laudem ueterum aſpirare cum in omni, tum in hoc maxime ſtudio ſe poſse diffiderent, confirmaui, atque ad ſpem ſummæ gloriæ incitaui. tum qui rerum ſtudio delectati barbariem orationis affectarent, puritatem dicendi uituperarent, fregi, atq; abieci. nunc autem demum inteſtinas etiam noſtrorum inſidias patefeci, atque occultam quaſi quandam contra eloquentiam coniurationem indicaui. Hoc idem, dum licuerit, in perpetuum faciam. neque reprehenſionem ullam uerebor, dum in his ſtudiis non tam interpretatione mea illuſtrandis, quàm ab iniquorum obtrectatione defendendis elaborabo. me enim cum ueritatis, tum ueſtræ etiam gloriæ ſtudium incitat, quos omnes cum aliis laudis inſignibus, tum maxime eloquentiæ ornatos eſse ualde cupio. Magnum enim ſemper fuit, atque erit omni liberæ ciuitati eloquentia decus. maximum autem huic Reip. quòd in hac ſola propè apud homines his temporibus ueræ, & germanæ libertatis ueſtigia impreſſa eſse cernantur. Eſt autem æquum, qui Romanæ in Italia libertatis honeſtisſimam hæreditatem creuerunt, eoſdem etiam eius comitis, & ſociæ eloquentiæ creuiſse, atque utriuſque rei patrocinium pari ſtudio, ac diligentia cuſtodire. libertatis autem, & eloquentiæ ſummus fructus eſt gloria.

ria. quam quidem uos aut nullo modo, aut certe perpetuo ſtudio, atque labore ueſtro magnam in hac Rep. conſequemini. Quod utinam aliquando pro ſingulari mea erga uos, atque iſtam ciuitatem caritate aut me hanc ſcholam obtinente, aut certe uiuente contingat. Acta Venetiis M D L V.

FINIS.

ris, quam quidem uos aut bello modo, aut cer-
te perpetuo ſtudio, atque labore ueſtro magnam
in hac Rep. conſequemini. Quod utinam ali-
quando pro ſingulari mea erga uos, atque ſtu-
cupiditatem [illegible] aut me hanc lucem obe-
unte, aut certe uiuente contingat. Acta
Venetiis M D L V.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google